

Hiro'a

JOURNAL
D'INFORMATIONS
CULTURELLES

— DOSSIER : **Heiva taure'a,
quand la magie opère**

- LA CULTURE BOUGE :* JAZZ : DEUX NUITS D'EXCEPTION AVEC LE BIG BAND !
PREMIÈRE EXPOSITION À TAHITI POUR LES RAROMATA'I
UN 5^E TAHITI COMEDY SHOW POUR SUIVRE LES TRACES DE YEPO
DES ARTISTES TONGIENS EN RÉSIDENCE AU CMA
IMMERSION DANS LA CULTURE POLYNÉSIEENNE À PAPANOO
- L'ŒUVRE DU MOIS :* LE MYSTÈRE DE L'HERMINETTE SACRÉE

MARS 2019

NUMÉRO 138

MENSUEL GRATUIT

Mau faufa'a nō te pū-marae Taputapuātea i Ōpōa

TE PAPA HIRO'A 'E FAUFA'A TUMU

23

HIRO'A JOURNAL D'INFORMATIONS CULTURELLES

Te fānā'o nei te « Vā-mō'a Taputapuātea » e 83 marae te e fa'a'ite pāpū nei i te raurā'a nō te mau huru marae e fa'anaho ra i te orara'a fa'arō'o 'e tōtiare ō te mau va'a-hivā arī'i-nui mā'ohi i te mau fenua Raro-Māta'i i te ārea tau tenetere XVII 'e XVIII. Te raurā'a nō tō rātou hōho'a patura'a 'e nō tō rātou fāito rārahi, 'ua tūea noa ia i te raurā'a nō tō rātou mau fa'a'ohipara'a 'e tae noa ato'a atu i te mana nō te mau hui tōtiare e vai ra i roto i te va'a-hivā, i terā ra 'anotau.

Tei te 'ōtu'e nō te 'outu nui ra 'o **Matahiraitea'fī**, i te tūha'a vāhi mō'a pī'ihia **Te-Pō** te vaira'a nō te pū-marae rahi tei tu'i tō na ro'o ta'ere, ha'amorira'a 'e 'ihipapa. E māhora rārahi mau tei hau atu tō na fāito 'a'ano i te 5 tā ; tei reira ho'i te tī'ara'a nō e rave rahi mau faufa'a 'ihipapa, mai te tahuha-marae tuiro'o ra 'o **Taputapuātea** 'e e rau atu ā mau papa papa, mau marae 'e mau tāpa'o faufa'a ta'ere 'e tua'a'ai. 'O te puo te reira tūha'a vāhi nō te « *Vā-mō'a Taputapuātea* » tei niu-papa-hia i ni'a i te tāpura Faufa'a tumu ō te ao nei ā te Unesco i te 12 no tiurai 2017, ia pāruuhia 'ei Faufa'a tumu nō te Ao Ta'ata nei.

Teie te tahi nau faufa'a fa'ahiahia roa a'e nō teie vāhi mō'a ta'a 'e mau :

- Te **tahuha-marae Taputapuātea** pī'ihia i to na i'oa nui ra 'o « **Tinirau-Huimata-Tepapaōfē'oro-Vai'ōtaha-Taputapuātea** », 'o tei riro 'ei marae tuiro'o roa a'e, nō tō na tī'ara'a matamēha'i i ni'a i te tahi atu mau marae, nō tō na parau rahi i te pae ō te mau 'arora'a poritita i tupu i rotopū i te mau va'a-hivā 'e te mau tāura hui arī'i-nui nō Raro-Māta'i 'e Ni'a-Māta'i i te 'aimaura'a i te mana fa'atere, nō tō na ho'i iho tumu tei riro 'ei pū-fenua niura'a marae nā Pōrinētia Hiti'a-ō-te-rā tā'ato'a, nō tō na ro'o nui ātea 'itehia 'e te tahi atu mau nūna'a mā'ohi, 'e nō te vai-oraora-noa-ra'a ho'i ō te mau māna'o manava faufa'a rahi i papahia ai teie vāhi 'e i ferohia ai 'o ia i te mau nūna'a ta'ata e ora ra i reira ;
- Te marae Hauviri 'e tō na 'Ōfa'i tī'a rahi ra 'o **Tepapateaiārua-Tepapatea'ōrua-Tepapaōnāmaha**, e 2.70 mētera i te teitei, 'ōfa'i fa'atāhinura'a arī'i i te tau nō te Hau Arī'i-Nui ;
- Te marae o te **'Ōpū-Teina**, e vai mai ra i te pae 'au'i ō te vāhi fa'atomora'a 'o **Taura'a-Tapu**. Fa'ata'ahia te reira marae nō te mau teina hui arī'i i fano na nā te Mōana-Nui-ō-Hivā 'e 'o tei niu hāere i te mau marae taputapuātea 'āpī i ni'a i te mau fenua 'o ta ratou i tīpae atu, i te tau rarara'a nō te nūna'a i raro i te Hau nō te Fe'e-Nui ;
- Te marae Tau-Aitū i ni'a i te fenua Hititai. E marae mata'eina'a fa'ata'ahia nō te mau 'ōro'a ō te rāhui, e marae ato'a rā nō te mau tahu'a tau-aitū ;
- Te vāhi fa'atomora'a mō'a 'o **Taura'a-Tapu**. E tūha'a vāhi i te pae tahatai, i reira te mau nūna'a teina e ha'apou mai ai nā ni'a mai i tō rātou mau va'a 'e pahī 'ia ho'i ana'e mai i Taputapuātea nei, nō te tahi 'ōro'a fa'atau arōha ānei, nō te tī'i mai i te tahi 'ōfa'i tīhi 'e te mana nō te ahura'a i te marae 'āpī 'e 'aore rā nō te hāere mai e ha'apī'i i te 'upu mō'a 'e te 'ite vāna'a mā'ohi ;
- Te marae i pī'ihia « **Te-marae-ō-Hiro** », te 'aitō rahi 'e 'ihitai pāro'o ato'a ō te Tai-Nui, tei vaiiho mai te tahi mau faufa'a 'ihipapa 'e te tahi mau tāpa'o i Taputapuātea nei ;
- Te papa pī'ihia « **Tōrē-tahua** », tei reira te mau fa'aineinera'a tōa 'e 'aitō i te 'ohipa te'ara'a, 'oia te hō'ē tūha'a tū'aro i roto ato'a i te fa'aineinera'a ō te mau arī'i ;
- Te papa pī'ihia **Fare-tahu'a**, i reira te mau tahu'a-'upu nō te marae e 'āpo'o ai ;
- Te **'Ōfa'i-tapu-ta'ata** nō te mau fa'anahora'a mō'a pūpūra'a i'a-vaevae-rōroa ;
- E piti nā marae na'ina'i e vai ra i te pae tahatai i te hiti pu'u 'āivi nō Mātārepētā, te e tuatāpapa-noa-hia nei tō rāua faufa'a ;
- Te Pu'u-'āivi ra 'o **Mātārepētā**, e toro tī'a atu i tai nā te rōpūra'a ō te 'outu nui nō Matahiraitea'fī, tei riro 'ei 'ōtī'a va'a-hivā i te tau tāhito nō nā mata'eina'a ra 'o Mātārepētā 'e 'o Ho'arū ;
- Te 'ōfa'i'arā'ō **Tūpa'i-'Ōfa'i**, te e vai mai ra i roto i te miti i te pae tahatai i tai atu iā Mātārepētā, 'ei 'ōtī'a nō Ōpōa 'e 'o Hotopu'u. Hō'ē ato'a teie vāhi tia'ira'a nō te tūha'a-vāhi mō'a nō Te-Pō, tī'ara'a nō te tia'i nui ra 'o Puhiaava ;
- **Te-papa-vaira'a-'anaenae**, tei riro 'ei papa vaira'a ō ;
- Te papa « **Te-Fa'atau-Arōfa** », e papa vaira'a ō ato'a 'o tei patuhia i te matahiti 1995 'a tupu ai te fārēreira'a rahi nō te mau va'a tau'atī ;
- Te « **'Ōfa'i-Fa'aha'amāna'ora'a** », i fa'atī'ahia i ni'a i te pū-marae i te matahiti 2007 'ei mēhara nō te 'ōro'a fārēreira'a i reira nō te mau hua'ai 'ōpū fētī'i hui arī'i Pōmare. ♦